

ZAŠTITA POMORSKOG DOBRA OD NEOBUZDANE PRIVATIZACIJE U POSTUPKU PRETVORBE

Prof. dr. sc. Vinko Hlača*
Jakob Nakić, dipl. iur.**

UDK 351.711(210.5)

35.078.6

332.025.28

Pregledni znanstveni rad

Primljeno: lipanj 2007.

Pomorsko dobro i privatizacija na prostorima Republike Hrvatske, a pogotovo na nekretninama koje su opće dobro (pomorsko dobro i javne ceste), i danas iziskuje pomnu analizu. Od početaka privatizacije na temelju Zakona o pretvorbi društvenih poduzeća (NN 19/91, 83/92, 84/92, 94/93, 2/94, 9/95, 21/96, 118/99) dolazilo je do nezakonite pretvorbe na nekretninama koje su nesporno bile pomorsko dobro u pravo vlasništva nad njima. Premda su mnogi teoretičari i praktičari upozoravali na nedopustivost i nezakonitost pretvaranja općeg dobra u pravo vlasništva, praksa pretvorbe i privatizacije nije baš previše marila za te vapaje. U radu se prikazuju svi relevantni radovi koji su se bavili razmatranim problemom. Posebno se prikazuje recentna sudska praksa s posebnim naglaskom na pravorijek Trgovačkog suda u Rijeci vezan uz nezakonitu pretvorbu Brodogradilišta "Viktor Lenac".

Autori zastupaju motrište, kao i većina hrvatskih teoretičara, da se na pomorskom dobru nisu mogla, a niti se sada mogu stjecati stvarna prava. Posebno se upućuje na potrebu sustavnog, brzog i efikasnog anuliranja nezakonitih upisa prava vlasništva na pomorskom dobru.

Ključne riječi: pomorsko dobro, privatizacija, pretvorba, opće dobro, morske luke

---

* Dr. sc. Vinko Hlača, profesor u mirovini, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Hahlić 6, Rijeka.

** Jakob Nakić, dipl. iur., zamjenik općinskog državnog odvjetnika u Rijeci, Trpimirova 2, Rijeka. Stajališta iznesena u ovome radu osobna su stajališta autora, a ne stajališta tijela u kojem je autor zaposlen.

1. UVODNA RAZMATRANJA

Uvodno u ovome radu, namijenjenom objavljivanju u posebnom broju Zbornika Pravnog fakulteta u Zagrebu posvećenom našem istaknutom znanstveniku i suradniku preminulom profesoru Velimiru Filipoviću, držimo potrebnim s ponosom reći da je naslovljena tema koju obrađujemo u našem radu bila u žarištu njegove pažnje i znanstvene aktivnosti još od vremena prvih hrvatskih propisa o pomorskom dobru iz 1974. godine koji su odredili nevlasnički karakter tog dobra i režim kojemu se usprkos provodila njegova privatizacija u postupku pretvorbe.

Zaštita pomorskog dobra od naleta privatizacije na morsku obalu u procesu pretvorbe bila je preokupacija profesora Velimira Filipovića u mnogim oblicima naše suradnje s njim kao profesorom Pravnog fakulteta u Zagrebu i predsjednikom Hrvatskog društva za pomorsko pravo. Kao njegov predsjednik usmjerio je Društvo i njegove mnogobrojne članove na znanstvenu obradu nevlasničkog režima pomorskog dobra ugroženog kroz nesmiljenu privatizaciju, koja se protuzakonito provodila u postupku pretvorbe. O tome više i detaljnije u nastavku izlaganja problema zaštite pomorskog dobra u pravnoj teoriji i sudskoj praksi.

Zadaća je Hrvatskog društva za pomorsko pravo izučavanje i poticanje razvoja pomorskog prava, suradnja s državnim tijelima pri donošenju pomorskih zakona i međunarodnih konvencija koje sadržavaju pomorske propise unificiranog pomorskog prava. S tom zadaćom Društva njegov kasniji predsjednik profesor Filipović bavio se od početka svoje impresivne znanstvene karijere koju je započeo u Jadranskom institutu Akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu kao znanstveni novak gdje smo održavali znanstvene skupove i surađivali u stvaranju hrvatskog pomorskog zakonodavstva. Iz Instituta, koji je promijenio naziv i sada je to Jadranski zavod HAZU, izašao je Zakon o pomorskom i vodnom dobru, lukama i pristaništima 1974. godine,¹ koji definira pomorsko dobro kao opće dobro na kojem se ne može stjecati vlasništvo niti ga se može privatizirati.

Načela o pomorskom dobru prihvaćena u tom prvom hrvatskom zakonu koji ga uređuje prihvaćena su u Pomorskom zakoniku iz 1994. godine,² koji izričitim odredbom utvrđuje da se na pomorskom dobru ne može stjecati ni

---

¹ Vidi: NN 19/74, 39/75, 17/77, 18/81 (dalje: ZPVDLP).

² Vidi: NN 17/94, 74/94, 43/96, 158/03 (dalje: PZ/94).

pravo vlasništva niti se mogu stjecati druga stvarna prava po bilo kojoj osnovi. Tako jasna zakonska odredba koja uspostavlja ne vlasnički režim pomorskog dobra nije spriječila aktere pretvorbe da kroz pretvorbu društvenih poduzeća u privatna locirana na pomorskom dobru privatiziraju i samo pomorsko dobro, što je bilo nedopušteno i protuzakonito.

Na prikazani način provodila se privatizacija najatraktivnijeg dijela pomorskog dobra na morskoj obali, a to su morske luke, i to osobito posebne luke kao što je brodoremontna luka Brodogradilišta "Viktor Lenac" o kojoj će najviše biti riječi u našem radu. Posebno su drastični primjeri privatizacije nekih posebnih luka, kao što su luke nautičkog turizma, popularno nazvane marine, koje je zahvatio val privatizacije, primjerice Marine u Puntu na otoku Krku.

2. POVIJESNI PRIKAZ POMORSKOG DOBRA

Već je rimsko pravo propisivalo: "*Nemo igitur maris accedere prohibetur, dum tamen villis et monumentis et aedificiis abstineret, quia non sunt iuris gentium, sicut et mare.*"³ Također je bilo rečeno: "*I uporaba je obala općenarodno pravo, isto kao i uporaba samoga mora, poradi toga je tu svakome slobodno kućerak za svoje sklonište graditi, mreže sušiti i iz mora izvlačiti, što se tiče vlasništva tih obala, može se reći da ono ne pripada nikom i da podliježe istome pravu kojemu podliježe i more, kao i zemlja i žalo ispod mora.*"⁴

U feudalizmu institut pomorskog dobra doživio je bitne promjene. Dakle, u feudalizmu pomorsko dobro nije više bilo predmet opće uporabe, već je postalo "vlasništvom feudalnog gospodara".⁵

Građansko društvo ponovo se vraća, uglavnom, na zasade rimskog prava. U odnosu na pravni karakter pomorskog dobra zastupa se stajalište da je ono dobro javne ili opće uporabe.

³ Po prirodnom su pravu svima zajednički zrak i tekuće vode i more, te prema tome i morske obale. Pristup morskoj obali nije dakle zabranjen, ako se ne dira u seoske kuće, u spomenike i u zgrade, jer ove ne pripadaju, kao more, općenarodnom dobru.

⁴ *Litorum quoque usus publicis iuris gentium est, sicut ipsius maris: et ob id quibustibet liberum est casam ibi imponere, in qua se recipiant, sicut retia siccare et ex mare deducere. Proprietas autem in potest intellegi nullius esse, sed eiusdem iuris esse cuius et mare et quae subiacent mari, terra vel narena.*

⁵ Pomorska enciklopedija, 6. svezak, Zagreb, 1960.

Generalni propis koji je nešto određivao o (po)morskom dobru⁶ je OGZ koji je u §.287. propisivao:

“...One stvari pak, koje su im” (državljanima - nap.a.) “dozvoljene samo na porabu kao: ceste, velike i male rijeke, luke i obala morska zovu se općeno ili javno dobro...”

Prvi propis koji smo uspjeli pronaći je Naredba o provedbi zakonskog članka XXI. iz godine 1914. i o koncesijama na morskoj obali.⁷

U §.2. Naredbe bilo je određeno:

“Zemljišta u Hrvatskoj i Slavoniji, koja su po suglasnom mnijenju kako pomorske uprave tako i hrvatsko-slavonske autonomne uprave morska obala, dakle javno dobro, ali se ipak nalaze u privatnom posjedu, imade autonomna upravna oblast prve molbe predati općoj porabi. Interesirana stranka može svoje zahtjeve potražiti osim putem priziva dozvoljenog po obćim pravnim propisima i redovitim sudbenim putem.

Ako pomorska uprava i hrvatsko-slavonska autonomna uprava glede svojstava zemljišta kao morske obale nisu istoga mnijenja, može se svaka od tih uprava u svrhu ustanovljenja svojstva tog zemljišta kao javnoga dobra obratiti na nadležni sud.”

3. ZAKONSKO UREĐENJE POMORSKOG DOBRA

Zanimljivo je pogledati i kako je definirano pomorsko dobro kroz propise od 1939. godine pa do 2007. godine.

Paragrafom 1. Uredbe sa zakonskom snagom o pomorskom javnom dobru (dalje: UZSPJD)⁸ propisano je:

“(1)Smatraju se pomorskim javnim dobrom: morska obala, morske uvale, morske luke i pristaništa, lukobrani, nasipi, ušće reka, koje se izlevaju u more, kanali spojeni s morem, kao i svi ostali delovi državne teritorije na moru, koji po svojoj prirodi služe ili mogu da služe, ili su namenjeni pomorskom saobraćaju ili opštoj pomorskoj uporabi, uključivši i morski ribolov.

(2)Pod morskom obalom podrazumeva se onaj pojas državne teritorije uzduž mora, koji je izložen morskim valovima, ili po svojoj posebnoj prirodi služi ili može da služi za svrhe pomorskog saobraćaja i morskog ribolova i za upotrebljavanje i iskorištavanje u opšte državne i narodne svrhe.”

⁶ O dilemama između izričaja “morsko” i “pomorsko” dobro vidi u: Turina Ante, Morsko javno dobro, Naša zakonitost, Zagreb, br. 9-12/1962.

⁷ Naredba kr. ug. ministra trgovine, kr. ug. ministra pravosudja i - u obsegu autonomije kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije - bana od 14. svibnja 1914. br. 37.000.

⁸ Vidi: Službene novine Kraljevine Jugoslavije br.104-XXXIII.

ZPVDLP u čl. 4. pomorsko dobro definira:

“Pomorsko dobro jesu morska obala, luke, lukobrani, nasipi, sprudovi, hridi, grebeni, ušća rijeka koje se izlijevaju u more, kanali spojeni s morem te ostali dijelovi obalnog mora, njihovo podmorje (morsko dno i podzemlje) i u njemu živa i neživa prirodna bogatstva (ribe, rude i sl.).”

PZ/94 u članku 49. kaže:

“Pomorsko dobro čine unutrašnje morske vode i teritorijalno more, njihovo dno i morsko podzemlje te dio kopna koji je po svojoj prirodi namijenjen javnoj pomorskoj upotrebi ili je proglašen takvim.

U smislu stavka 1. ovoga članka pomorskim dobrom smatraju se: morska obala, lukobrani, brodogradilišni navozi, nasipi, sprudovi, hridi, grebeni, ušća rijeka koja se izlijevaju u more, kanali spojeni s morem te u moru i podmorskom podzemlju živa i neživa prirodna bogatstva, ribe, rude i sl.”

Zakonom o izmjenama i dopunama PZ/94⁹ dopunjena je i definicija pomorskog dobra:

“U svezi sa stavkom 1. ovoga članka pomorskim dobrom smatraju se: morska obala, luke, lukobrani, nasipi, sprudovi, hridi, grebeni, ušća rijeka koja se izlijevaju u more, kanali spojeni s morem te u moru i podmorskom podzemlju živa i neživa prirodna bogatstva (ribe, rude i sl.).”

I konačno, Zakon o pomorskom dobru i morskim lukama¹⁰ u čl. 3. određuje:

“Pomorsko dobro čine unutarnje morske vode i teritorijalno more, njihovo dno i podzemlje, te dio kopna koji je po svojoj prirodi namijenjen općoj upotrebi ili je proglašen takvim, kao i sve što je s tim dijelom kopna trajno spojeno na površini ili ispod nje.

U smislu stavka 2. ovoga članka, dijelom kopna smatra se: morska obala, luke, nasipi, sprudovi, hridi, grebeni, plaže, ušća rijeka koje se izlijevaju u more, kanali spojeni s morem, te u moru i morskom podzemlju živa i neživa prirodna bogatstva.”

4. PRAVNA ZNANOST O POMORSKOM DOBRU

Privatizaciju pomorskog dobra općenito i posebno morskih luka koje svoju djelatnost obavljaju na pomorskom dobru nisu dopuštali važeći pomorski zakoni u vrijeme njezine provedbe, a ni pravna znanost koja je te zakone u

⁹ NN 74/94 (dalje: ZID PZ/94).

¹⁰ NN 158/03, 100/04 - vidi: članak 82. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o gradnji, 141/06 (dalje: ZID ZPDML).

pravnoj teoriji obrađivala i tumačila. O tome se u vrijeme zahuktale privatizacije vodila znanstvena aktivnost na Pravnom fakultetu u Rijeci gdje su održana savjetovanja čiji su rezultat dvije knjige o pomorskom dobru, njegovu korištenju i koncesijama. U prvoj knjizi *Pomorsko dobro i koncesije*¹¹ objavljeni su referati koje su napisali:

1. prof. dr. sc. Ivo Borković: Primjena općeg pravnog režima koncesije na pomorskom dobru,
2. prof. dr. sc. Mihajlo Dika: Osvrt na rješavanje sporova u svezi s koncesijama na pomorskom dobru,
3. prof. dr. sc. Vinko Hlača: Morske luke u režimu pomorskog dobra i koncesije,
4. prof. dr. sc. Vojko Borčić: Koncesije na pomorskom dobru Italije,
5. doc. dr. Milovan Jovanović: Naknada za korištenje pomorskog dobra.

U drugoj knjizi *Pomorsko dobro, društveni aspekti, upotreba i korištenje*,¹² objavljeni su radovi angažiranih profesora sa splitskog, zagrebačkog i riječkog pravnog fakulteta, koji su svoje radove prikazali na Općehrvatskom savjetovanju održanom u Rijeci 14.-15. veljače 1996. i ponovljeno na Pravnom fakultetu u Splitu 26. travnja 1996. Radovi objavljeni u toj knjizi jesu:

1. prof. dr. sc. Ivo Borković: Koncesija i izvlaštenje na pomorskom dobru i zaštita prava,
2. prof. dr. sc. Velimir Filipović: Stvarna prava na pomorskom dobru,
3. prof. dr. sc. Mihajlo Dika: Pomorsko dobro i prisilno ostvarivanje potraživanja vjerovnika,
4. prof. dr. sc. Ivo Grabovac: Koncesija (odobrenje) za istraživanje i iskorištavanje mineralnih sirovina, poglavito nafte i plina, na morskom dnu i u morskom podzemlju Republike Hrvatske, te temelj odgovornosti za štetu od takvih rudarskih radova,
5. dr. sc. Dragan Bolanča: Katastar pomorskog dobra,
6. prof. dr. sc. Vinko Hlača: Pravni problemi upotrebe i korištenja pomorskog dobra u morskim lukama,
7. prof. dr. sc. Vojko Borčić: Poraba i korištenje pomorskog dobra u Italiji,
8. doc. dr. sc. Milovan Jovanović: Gospodarski pristup korištenja pomorskog dobra,

---

¹¹ Pravni fakultet u Rijeci, 1995., priredio prof. dr. sc. Vinko Hlača.

¹² Pravni fakultet u Rijeci, 1996., priredio prof. dr. sc. Vinko Hlača.

9. prof. dr. sc. Petar Simonetti: Stvarna prava na pomorskom dobru i na zgradama koje su na njemu izgrađene.

Uz navedene radove u knjizi se objavljena i priopćenja koja su napisali:

- Branko Kundih: Primjena Pomorskog zakonika u dijelu Pomorsko dobro i koncesije, od strane Županijskog ureda za pomorstvo u Rijeci i
- Ana Sihtar: Ugovor o koncesiji pomorskog dobra.

Aktualnost tema o pomorskom dobru i njegovu korištenju bila je razlogom održavanja i jednog međunarodnog savjetovanja: Stvarna prava i koncesije na pomorskom dobru i za lučke djelatnosti, koje je organiziralo Hrvatsko društvo za pomorsko pravo u suradnji s Talijanskim udruženjem za pomorsko pravo. Na tom su savjetovanju, koje se održalo u Rijeci 9. svibnja 1997., uz istaknute članove Hrvatskog društva za pomorsko pravo (Filipović, Borčić, Bravar, Hlača), sudjelovali i talijanski referenti sa svojim referetima u kojima su obradili teme savjetovanja: Stvarna prava i koncesije na pomorskom dobru i za lučke djelatnosti prema talijanskom pravu.¹³

I na kraju, slične teme prikazanih savjetovanja bile su na znanstvenostručnom savjetovanju u Splitu održanom 15. prosinca 1998. pod nazivom: Pravni problemi instituta pomorskog dobra u Republici Hrvatskoj s posebnim osvrtom na luke otvorene za javni promet. To savjetovanje organizirala je Udruga pravnika u gospodarstvu Split koja je, kao i pomorsko gospodarstvo u Rijeci, imala probleme s privatizacijom na pomorskom dobru koja je ugrozila njegov nevlasničkopravni status.

Pomorskopravna publicistika koja se tematski bavila pomorskim dobrom i morskim lukama u znanstvenim i stručnim radovima prikazanim na naprijed navedenim savjetovanjima u kojima se sustavno analizira ta materija obogaćena je posebnim monografskim publikacijama koje su se pojavile zadnjih godina. To su monografije *Pomorsko dobro i granice pomorskog dobra*¹⁴ autora Branka Kundihia i *Pomorsko dobro i koncesije*¹⁵ autora Gorana Vojkovića. Treća monografija *Pravni status morskih luka kao pomorskog dobra u Republici Hrvatskoj*¹⁶ djelo je profesora Dragana Bolanče. Tim je dijelom u njegovu bogatom znanstvenom opusu ostvaren najveći domet pomorskopravne znanosti u ovoj materiji, probuđene pomorske jurisprudencije, kako autor duhovito kaže u predgovoru svoje knjige.

¹³ Nažalost, referati nisu objavljeni u knjizi.

¹⁴ Edicije Božičević, Zagreb, 2000. Naravno treba spomenuti i knjigu istoga autora *Hrvatsko pomorsko dobro u teoriji i praksi*, Hrvatski hidrografski institut, Split, 2005.

¹⁵ Hrvatski hidrografski institut, Split, 2003.

¹⁶ Pravni fakultet u Splitu, Split, 2003.

U hrvatskoj jurisprudenciji bilo je i prije nas autora koji su pisali o pomorskom dobru i definirali ga u svojim radovima, koje ovdje usput informacije radi navodimo. Tako je još Ulikse Stanger¹⁷ navodio da pomorsko javno dobro čine “...svi dijelovi državnog teritorija na moru koji po svojoj prirodi služe ili mogu da služe ili su namijenjeni pomorskom saobraćaju i prometu, ribolovu i svakoj drugoj upotrebi pomorskog značaja, kao što su: morska obala, uvale, luke pristani, ušća rijeka koje se izljevaju u more, kanali spojeni s morem i sl.”

Slavoljub Popović¹⁸ smatra da pomorsko javno dobro obuhvaća “... određeni dio mora, morsku obalu zajedno s nekim pripacima (luke, pristaništa, tereni i instalacije potrebni za održavanje plovidbe itd.”

Ivo Krbek¹⁹ smatra da se morsko dobro opće upotrebe proteže na “... određeni dio mora i područje koje je s time u vezi (kao luke).”

Svakako valja navesti i definicije iz Pomorske enciklopedije²⁰ koja kaže:

“... prema zakonima republika morska obala, luke lukobrani, nasipi, sprudovi, hridi, grebeni, ušća rijeka koje se izljevaju u more, kanali spojeni s morem te ostali dijelovi obalnog mora, njegovo podmorje (morsko dno i podzemlje) i u njima živa i neživa prirodna bogatstva (ribe, rude i dr.).”

U teoriji postoji neslaganje oko definicije otoka, grebena i hridi,²¹ no to ovdje nije potrebno posebno razlagati.

5. SUDSKA PRAKSA I KOMENTARI

Prije prikaza sudske prakse moramo upozoriti da je u trenutku stupanja na snagu Zakona o pretvorbi društvenih poduzeća²² stanje na pomorskom dobru bilo ovakvo:

1. nisu postojale ucrtane i evidentirane granice pomorskog dobra u katastru,²³

---

¹⁷ Stanger, Eg. Ulikse, Meersufer in Theorie und Praxis, Wien, 1909.

¹⁸ Popović, Slavoljub, Pravni režim javnog dobra, Naša zakonitost, 9-10/58, Zagreb.

¹⁹ Krbek, Ivo, Osnovi upravnog prava FNRJ, Zagreb, 1950.

²⁰ Pomorska enciklopedija, JAZU, Zagreb, 1963.

²¹ Vidi: Stražičić, Nikola, Prilog poznavanju ukupnog broja hrvatskih jadranskih otoka i broja naseljenih otoka među njima, Pomorski zbornik, 1997., Rijeka.

²² NN 19/91, 83/92, 84/92, 94/93, 2/94, 9/95, 21/96, 118/99.

²³ Niti u “redovnom” katastru, a kamoli u “specijalnom” pomorskom katastru koji je trebao biti osnovan temeljem Pravilnika o evidenciji i obilježavanju pojasa pomorskog dobra

2. ono nije, u najvećem dijelu, bilo evidentirano u zemljišne knjige,
3. i na ono malo nekretnina označenih kao pomorsko dobro u zemljišnoj knjizi bilo je upisano pravo korištenja, raspolaganja i upravljanja,
4. pretežiti broj društvenih poduzeća koja su se na neki način koristila pomorskim dobrom vodila su ga u svojim evidencijama kao svoje osnovno sredstvo,
5. društvena poduzeća bila se dužna u procjenu uključiti **sve** nekretnine koje su vodila u aktivni poduzeća i nad kojima su bila nositelji prava upravljanja, korištenja i raspolaganja, dakle i nekretnine (građevine) na pomorskom dobru,
6. tijelo koje je provodilo pretvorbu na pomorskom dobru nije imalo jasna zakonska i podzakonska pravila kako tu pretvorbu (ne)provoditi.

Sada ćemo pokušati sažeti sudsku praksu koja se odnosi na pretvorbu na pomorskom dobru.

Naravno, pretvorba i privatizacija inače u našem pravnom sustavu zaslužuju opsežniju analizu, a pogotovo u području “pretvorbe” općih dobara,²⁴ no to nadilazi okvire ovoga rada.

Da je svojevrсни oblik “privatizacije” bio poznat i u doba pripadnosti socijalističkom pravnom krugu, dokazuje i ovaj primjer iz prakse.²⁵

(NN 7/98), cjelokupni tekst dostupan je i u: Nakić, Jakob, Utvrđivanje i evidentiranje pomorskog dobra, u zborniku: Pomorsko dobro, Inženjerski biro, Zagreb, 2005., str. 43. do 48.

²⁴ Vidi npr.: Barbarić, Marija, Osnovni problemi glede imovinskopravnih odnosa u procesu pretvorbe i privatizacije, u zborniku: Uloga i ovlasti Državnog pravobraniteljstva glede određenih nekretnina u vlasništvu Republike Hrvatske i općih dobara uz osvrt na neke obveznopravne odnose, Inženjerski biro, Zagreb, 2000.; Crnić, Jadranko - Žuvela, Mladen, Pretvorba, privatizacija, denacionalizacija - pravni status neobuhvaćenih odnosno neprocijenjenih nekretnina; Gavella, Nikola - Josipović, Tatjana, Pravni učinci pretvorbe društvenih poduzeća s osvrtom na njezine imovinskopravne učinke; Račan, Agata, Neke napomene uz pretvorbu društvenih poduzeća; Kačer, Hrvoje, Neka pitanja (stramputice) hrvatske pretvorbe i privatizacije, sve u: Vladavina prava, Zagreb, broj 1/2002.; međutim o pretvorbi na pomorskom dobru možemo uputiti samo na: Lambaša, Draško, Luka kao pomorsko dobro (koncesije i pretvorba), magistrarski rad, Pravni fakultet Split, 1997., i Vukmanović, Dubravka, Pretvorba i privatizacija na pomorskom dobru, u zborniku: Pomorsko dobro, Inženjerski biro, Zagreb, 2005.; Kundih, Branko, Pretvorba i privatizacija na pomorskom dobru u zborniku: Pomorsko dobro u fokusu znanosti i pragme, Udruga Bibliografija o Jadranu Rijeka, Rijeka, 2005.

²⁵ Upućujemo na odredbu članka. 35. ZPVDLP-a koja je propisivala:

Poduzeće Luka Rijeka kupoprodajnim ugovorom od dana 26.01.1970. prodalo je poduzeću Centrotexstil iz Beograda nekretnine označene kao k.č.1333/6, 1333/7 i 1333/18 upisane u zk. ul. 5031 i 5030 k.o. Rijeka, u naravi lučka skladišta.²⁶

Kupac se upisao u zemljišne knjige,²⁷ a na temelju Uredbe o zabrani raspolaganja nekretninama na teritoriju Republike Hrvatske²⁸ zabilježena je zabrana raspolaganja tim nekretninama. Na temelju prijedloga i rješenja Okružnog privrednog suda u Zagrebu te rješenja Agencije za restrukturiranje i razvoj Republike Hrvatske, kao vlasnik uknjižuje se Astra-Internacional d.d. iz Zagreba.²⁹ Da se stvar zakomplicira, pobrinuo se Sporazum o sukcesiji, pa sada pred Općinskim sudom u Rijeci teče parnica³⁰ uz traženje novčane nadoknade vrijednosti nekretnine od Republike Hrvatske.

Evo primjera još jedne "pretvorbe" na pomorskom dobru. Tužitelj je od suda tražio, i pravomoćno dobio, ovakvu pravnu zaštitu:

"Utvrđuje se da je V.H. iz R. stekao pravo vlasništva na nekretnini upisanoj u zk.ul. br.1669, k.č.221/96,³¹ k.o.Trsat-Sušak prije nego što je ista nekretnina utvrđena kao pomorsko dobro..."³²

"Osnovna sredstva organizacije udruženog rada korisnika luke jesu operativna obala, lukobran ili njegov dio koji je istovremeno i operativna obala, zatvoreni i otvoreni skladišni prostor i ostali prostor, lučki uređaji i postrojenja te druga sredstva i objekti koji služe korisniku luke za obavljanje privrednih djelatnosti u luci.

Korisnik luke ima pravo prvokupnje (podvukli autori) "objekta koji se nalazi na području luke koja mu je dana na korištenje."

²⁶ Ugovor u pojedinim svojim odredbama rabi izričaj "kupac kupuje a prodavatelj prodaje" novoizgrađeno skladište, dok u klauzuli intabulandi navodi: "prodavaoc ovlašćuje kupca, da kupac na temelju ovog ugovora ishodi uknjižbu prava korišćenja i raspolaganja ..."

²⁷ Predmet Općinskog suda u Rijeci, Z-363/70 od 26.03.1970.

²⁸ NN 36/91.

²⁹ Predmet Općinskog suda u Rijeci Z-924/93 od 31.03.1993.

³⁰ Pod brojem P-2664/05.

³¹ Predmetna nekretnina nalazi se unutar granica Luke Rijeka od njezina osnivanja 1963. godine.

³² Pravorijeci Općinskog suda u Rijeci, P-1672/94 od 08.05.2003., Županijski sud u Rijeci, Gž-448/04 od 24.08.2005., Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-307/06, Gzz-12/06 od 20.06.2006.

5.1. Ustavni sud Republike Hrvatske

Ocjenjujući ustavnost Zakona o pretvorbi društvenih poduzeća u svezi s odredbama Pomorskog zakonika, Ustavni sud je odlučio:³³

“I. Ne prihvaćaju se prijedlozi za pokretanje postupka ocjene ustavnosti odredaba: - članka 5. stavka 1. točke 8., članka 11. stavka 1. točke 5., članka 12. i članka 14. Zakona o pretvorbi društvenih poduzeća (Narodne novine, br. 19/91, 83/92, 94/93, 2/94, 9/95 i 118/99).

II. Odbacuje se prijedlog za pokretanje postupka ocjene suglasnosti odredaba članka 12. Zakona o pretvorbi društvenih poduzeća (Narodne novine, br. 19/91, 83/92, 94/93, 2/94, 9/95 i 118/99) s odredbom članka 48. Pomorskog zakonika (Narodne novine, br. 17/94, 74/94 i 43/96).”

Iz obrazloženja:

“Predlagatelj pod I.1. smatra da osporene odredbe članka 12. Zakona o pretvorbi nisu u skladu s odredbama članka 52. Ustava, a prijedlog obrazlaže primjenom tih odredaba u pretvorbi poduzeća ‘Brodogradilište Viktor Lenac’. Navodi da je Agencija za restrukturiranje i razvoj svojim rješenjem dala suglasnost tom poduzeću na namjeravanu pretvorbu utvrđenu odlukom i programom pretvorbe, s time da se ono pretvara u dioničko društvo ‘Viktor Lenac Rijeka’. Ističe da se osporavane odredbe nisu smjele primijeniti u konkretnom slučaju jer je ‘Brodogradilište Viktor Lenac’ smješteno na pomorskom dobru na kojem se ni prema odredbama Zakona o pomorskom i vodnom dobru, lukama i pristaništima, koji je bio na snazi u vrijeme donošenja Zakona o pretvorbi i spomenutog rješenja Agencije za restrukturiranje i razvoj, a ni prema odredbama Pomorskog zakonika nije moglo stjecati vlasništvo, ni po kojoj osnovi, pa ni pretvorbom. Dakle, ovaj predlagatelj smatra da pretvorbom kojom nastaje poduzeće, ono postaje i vlasnikom pomorskog dobra.

Prijedlog nije osnovan.

Osporenim odredbama propisan je dio postupka pretvorbe društvenih poduzeća nakon što poduzeće odabere način pretvorbe i nakon što tijelo upravljanja o tome donese odluku te istu dostavi Hrvatskom fondu za privatizaciju (ranije Agenciji za restrukturiranje i razvoj). Nakon toga, prema daljnjim osporenim odredbama, Hrvatski fond za privatizaciju daje suglasnost na provođenje namjeravane pretvorbe ili predloženu pretvorbu zabranjuje.

³³ Broj U-I-488/1995, U-I-39/1999 od 14. veljače 2000., vidjeti na www.usud.hr

Osporavane odredbe članka 12. Zakona o pretvorbi, prema ocjeni Suda, nisu u nesuglasnosti s Ustavom, posebice ne s odredbama njegovog članka 52., u kojima je utvrđeno koja prirodna bogatstva i drugi dijelovi prirode, za koje je zakonom određeno da su od interesa za Republiku Hrvatsku, imaju njezinu osobitu zaštitu, s tim da je prepušteno zakonodavcu odrediti način na koji dobra od interesa za Republiku Hrvatsku mogu upotrebljavati i iskorištavati njihovi vlasnici ili ovlaštenici na njima.

U trećem dijelu Pomorskog zakonika (čl. 48. do 80.) određeni su načini uporabe i iskorištavanja pomorskog dobra, budući da je odredbama članka 48. tog Zakonika utvrđeno da je ono opće dobro od interesa za Republiku Hrvatsku. U istom dijelu Pomorskog zakonika propisana su i ograničenja, od kojih je posebno značajno ono iz članka 51. stavka 1., prema čijoj se odredbi na pomorskom dobru ne može stjecati ni pravo vlasništva ni druga stvarna prava po bilo kojoj osnovi. Prije stupanja na snagu Pomorskog zakonika, slično je bilo određeno i u Zakonu o pomorskom i vodnom dobru, lukama i pristaništima.

Osporavanim odredbama članka 12. Zakona o pretvorbi ne zadire se u navedena obilježja i značaj pomorskog dobra. Ono i dalje ostaje opće dobro čije je korištenje i uporaba ograničena s njegovom prirodom i namjenom sukladno odredbama Pomorskog zakonika, dakle, sukladno i odredbama članka 52. Ustava.”

Moramo uočiti da se Ustavni sud u razdoblju od 1990. do danas pomorskim dobrom, ne samo glede privatizacije, bavio gotovo zanemarivo. Naravno, možda su tome kriv(c)i i stručnjaci koji nisu nalazili motiva da pokreću ocjenu ustavnosti i zakonitosti, ali i praktičari pri podnošenju ustavnih tužbi te sam Ustavni sud koji nije nalazio potrebe da pojedine postupke sam pokrene.³⁴

Isti sud donio je rješenje:³⁵

“Ne prihvaćaju se prijedlozi za pokretanje postupka za ocjenu suglasnosti s Ustavom odredaba članka 31. stavka 4., članka 59. stavka 3., članka 60. u vezi s člancima 33., 45. i 47., te članka 62. Zakona o morskim lukama (Narodne novine, broj 108/95, 6/96 - ispr. i 97/00).”

Iz obrazloženja:

“6. Iz navedenog dalje slijedi da nema ustavnog temelja za stajalište da su sredstva, koja su po Zakonu o pomorskom i vodnom dobru spadala u osnovna sredstva lučkih

³⁴ Na internetskim stranicama www.usud.hr (na dan 30.06.2007.) našli smo samo 7 odluka vezanih uz pomorsko dobro, i to: U-I-488/1995, U-I-1216/1997, U-II-1525/2000, U-II-1673/2002, U-II-1313/2003, U-III-1584/2004, U-III-3715/2004, sve vidi na www.usud.hr

³⁵ U-I-1216/1997, U-I-630/1999, U-I-941/1999 od 04.07.2001., vidi na: www.usud.hr

društvenih poduzeća, odnosno u sredstva na kojima su ona imala pravo korištenja upisano u zemljišne knjige, samim tim postala vlasništvo tih poduzeća. Podnositelji prvog prijedloga smatraju da 'prema članku 35. Zakona o pomorskom i vodnom dobru cjelokupna lučka infrastruktura (podgradnja) i suprastruktura (nadgradnja) su osnovna sredstva lučkih društvenih poduzeća, koja su i u zemljišnim knjigama upisana ili bila upisana kao nositelji prava korištenja nad tim objektima, te su u neposrednom posjedu navedenih objekata.'

Prema članku 35. Zakona o pomorskom i vodnom dobru, lukama i pristaništima, osnovna sredstva organizacije udruženog rada korisnika luke jesu operativna obala, lukobran ili njegov dio koji je istovremeno i operativna obala, zatvoreni i otvoreni skladišni prostor i ostali prostor, lučki uređaji i postrojenja te druga sredstva i objekti koji služe korisniku luke za obavljanje privrednih djelatnosti u luci, s tim da korisnik luke ima pravo prvokupnje objekta koji se nalazi na području luke koja mu je dana na korištenje.

U prvom redu valja imati u vidu da nabrojena osnovna sredstva iz citirane odredbe članka 35. zapravo ulaze u zakonsko određenje pomorskog dobra, odnosno - u okviru tog pojma - u određenje luka. Prema Zakonu o izmjenama i dopunama Pomorskog zakonika (Narodne novine, broj 74/94) pomorskim dobrom u smislu tog Zakonika smatraju se: morska obala, luke, lukobrani, nasipi, sprudovi, hridi, grebeni, ušća rijeka koja se izlijevaju u more, kanali spojeni s morem te u moru i pomorskom podzemlju živa i neživa prirodna bogatstva (ribe, rude i dr.). A sastavna odrednica tog pojma, tj. luka, određena je u članku 2. Zakona o morskim lukama kao '... vodeni i s vodom neposredno povezani kopneni prostor s izgrađenim i neizgrađenim obalama, lukobranima, uređajima, postrojenjima i drugim objektima namijenjenim za pristajanje, sidrenje i zaštitu brodova i brodica, ukrcaj i iskrcaj putnika i robe, uskladištenje i drugo manipuliranje robom, proizvodnju, oplemenjivanje i doradu robe te ostale gospodarske djelatnosti koje su s tim djelatnostima u međusobnoj ekonomskoj, prometnoj ili tehnološkoj svezi.'

Prema članku 51. stavku 1. Pomorskog zakonika na pomorskom dobru ne može se stjecati ni pravo vlasništva ni druga stvarna prava po bilo kojoj osnovi. No i prema članku 4. Zakona o pomorskom i vodnom dobru, lukama i pristaništima pravo vlasništva i druga stvarna prava na pomorskom dobru nisu se mogla stjecati po bilo kojoj osnovi. Prema važećim propisima svakome je dopušteno upotrebljavati i/ili koristiti se pomorskim dobrom prema njegovoj prirodi i namjeni, a u skladu s odredbama Zakona, a posebna upotreba i/ili gospodarsko korištenje dijela pomorskog dobra može se odobriti fizičkim i pravnim osobama (koncesija) pod uvjetom da takvo korištenje nije u suprotnosti s interesom Republike Hrvatske.

7. Što se tiče lučke podgradnje i lučke nadgradnje, one su određene člankom 2. Zakona o morskim lukama, s tim da su kao 'lučka podgradnja (infrastruktura)' nabrojani

lukobrani, operativne obale i druge lučke zemljišne površine, prometni objekti kao što su lučke cestovne i željezničke prometnice, vodovodna, kanalizacijska, energetska, telefonska mreža, objekti za sigurnost plovidbe u luci, a nabrojanje završava riječima 'i slično', dok su kao 'lučka nadgradnja (suprastruktura)' navedeni nepokretni objekti izgrađeni na lučkom području kao upravne zgrade, skladišta, silosi, rezervoari i sl., te lučki kapitalni pretovarni objekti, npr. dizalice, a nabrojanje također završava riječima 'i slično'."

5.2. Upravni sud Republike Hrvatske

Izuzmemo li predmete poništenja pretvorbe Luke Rijeka,³⁶ moglo bi se reći da se ovaj sud gotovo uopće nije bavio pretvorbom na pomorskom dobru.

5.3. Trgovački sudovi

Upućujemo na, za sada jedinu, presudu deklaratorne naravi kojom je utvrđeno da područje luke posebne namjene - brodogradilišta - predstavlja pomorsko dobro.

Uvodno moramo upozoriti da se 1995. godine u zemljišnim knjigama kao vlasnik nekretnina (u granicama luke posebne namjene) upisala tvrtka pravni slijednik društvenog poduzeća. Kako? Vrlo jednostavno, uz prijedlog za uknjižbu prava vlasništva priložili su: potvrdu trgovačkog suda o pravnom sljedništvu društvenog poduzeća,

Trgovački sud u Rijeci³⁷ je presudio:

"I. Utvrđuje se da nekretnine koje su označene kako slijedi: - u K.O. 'Podvezica' i to:" (popis nekretnina izostavljen - nap. a.).

"čine POMORSKO DOBRO, te će se u zemljišnim knjigama izvršiti brisanje prava vlasništva tuženika uz istodoban upis oznake POMORSKOG DOBRA za sve navedene čestice.

³⁶ Vidi u: Lambaša, Draško, Poništenje pretvorbe Luke Rijeka, Hrvatska pravna revija, br. 5/01, str. 66. do 70.

³⁷ Pravorijek P-642/04 od 27. 06.2005., cjelokupan tekst pravorijeka dostupan je u: Nakić, Jakob, Evidentiranje pomorskog dobra kroz sudsku praksu, u zborniku: Pomorsko dobro, Inženjerski biro, Zagreb, 2006., str. 198. do 215. Pravorijek je postao pravomoćan jer se nitko nije žalio na prvostupanjski pravorijek.

II. Brisanje prava vlasništva uz istovremeni upis oznake POMORSKO DOBRO na svim nekretninama iz točke I. izreke ove presude, provest će zemljišnoknjižni odjel Općinskog suda u Rijeci.”

Ovdje moramo upozoriti na manjkavosti pravorijeka:

- njime su obuhvaćene i neke cijele parcele, a samo je njihov dio u pomorskom dobru,³⁸
- nisu obuhvaćene sve nekretnine u pojasu pomorskog dobra,³⁹
- donesen je kad je na snazi već bio ZPDML i njegov članak 118. stavak 2.,⁴⁰
- s procesnog aspekta nije bilo mjesta primjeni odredbe članka 187. Zakona o parničnom postupku.⁴¹

Naravno, pravorijek ima i pozitivnih konotacija.

U obrazloženju presude u citiranoj izreci Sud upućuje na sve propise koji reguliraju status pomorskog dobra i kaže da se u njima, počev od najstarijih propisa pa do pozitivnih normi danas, poštuju neka osnovna načela koja se svode na sljedeće:

- na pomorskom dobru ne može se stjecati pravo vlasništva ni druga stvarna prava,
- dobra koja čine pomorsko dobro su izvan prometa,
- pomorsko dobro i njegovo korištenje u vlasti je države koja upravlja pomorskim dobrom, a ne u vlasništvu,
- pomorsko dobro može se koristiti samo na temelju odluke državnog tijela,
- pomorsko dobro je dobro od općeg interesa, dio općeg dobra, a objekti izgrađeni na pomorskom dobru njegove su pripadnosti i slijede njegovu

---

³⁸ Zbog toga se nakon pravomoćnosti pravorijeka prišlo cijepanju tih nekretnina u katastru i onda provođenju tog cijepanja u zemljišnim knjigama. Ovdje nećemo ulazi u raspravu o (ne)zakonitosti takvog postupanja. Tako je npr. tim pravorijekom u pomorsko dobro ušao i dio javne ceste ispred ulaza u Brodogradilište.

³⁹ Tako na današnji dan ima nekoliko nekretnina upisanih na fizičke osobe, ali i nekretnina upisanih na drugu pravnu osobu (tvrtku kćer Brodogradilišta).

⁴⁰ Ta odredba glasi:

“Državni odvjetnik podnijet će prijedlog zemljišnoknjižnom sudu radi brisanja upisa prava vlasništva ili drugoga stvarnog prava na pomorskom dobru iz stavka 1. ovoga članka i upisati pomorsko dobro.”

⁴¹ Argumentaciju vidi u: Nakić, Jakob, o.c., str. 198. (ovdje, uz dužno poštovanje spram koautora, mislim da narečeni pravorijek nije zakonit).

pravnu sudbinu, što znači da su i oni u ne vlasničkom režimu kao i samo pomorsko dobro.

Sud dalje ističe slijed zakonodavstva u kojemu su bila prihvaćena izložena načela, počev od Uredbe sa zakonskom snagom o pomorskom javnom dobru iz 1939. godine do Zakona o pomorskom dobru i morskim lukama iz 2003. godine. Tom zadnjem ZPDML-u prethodili su Zakon o iskorištavanju luka i pristaništa,⁴² Zakon o pomorskom i vodnom dobru, lukama i pristaništima, Pomorski zakonik iz 1994. godine i Zakon o morskim lukama.⁴³

Sud u obrazloženju naglašeno ističe odluku Vrhovnog suda Republike Hrvatske⁴⁴ na kojoj temelji i svoju odluku kojom usvaja tužbeni zahtjev protiv Brodogradilišta "Viktor Lenac". U svojoj pak odluci VSRH obrazlaže da Pomorski zakonik kao *lex specialis* ne propisuje da zgrade i građevine izgrađene na pomorskom dobru, bilo na osnovi koncesije, bilo na osnovi prava građenja, pravno nisu dijelovi pomorskog dobra i da čine zasebnu nekretninu. To znači da su one sastavni dio pomorskog dobra kao njegova pripadnost i da se na njima ne može steći vlasništvo.

Za pokrenuti postupak protiv Brodogradilišta "Viktor Lenac" sud kaže da država kao nositelj vlasti na pomorskom dobru ima pravo, obvezu i interes pokretati takav postupak i aktivno je legitimirana. Slijedom toga, a na temelju provedenog postupka i citiranih zakonskih propisa, sud deklaratornom presudom utvrđuje da su nekretnine koje ulaze unutar već prije utvrđene granice pomorskog dobra "Viktora Lenca" pomorsko dobro. Stoga je potrebno izvršiti brisanje upisa njegova prava vlasništva u zemljišnim knjigama uz istovremenu oznaku pomorskog dobra.

Ono što proizlazi iz analize sudske prakse jest da su zemljišnoknjižni sudovi provodili uknjižbu prava vlasništva na pomorskom dobru, i to samo na osnovi činjenice da je trgovačko društvo univerzalni sukcesor bivšeg društvenog poduzeća koje je na nekretninama imalo upisano pravo upravljanja, korištenja ili raspolaganja.⁴⁵ Tako se i moglo desiti da se tvrtka Viktor Lenac d.d. upiše kao vlasnik gotovo svih nekretnina koje u naravi predstavljaju luku posebne namjene - brodogradilište, dakle *ex lege* pomorsko dobro. Naravno, ne treba ni svu krivnju svaljivati na sudove. Kako je, primjerice, sud mogao znati da se

⁴² Službeni list FNRJ 24/61.

⁴³ NN 108/95.

⁴⁴ Gzz-13/03 od 02.07.2003. vidjeti na www.vsrh.hr (dalje: VSRH)

⁴⁵ Međutim, zemljišnoknjižni sudovi upisivali su vlasništvo na pomorskom dobru i na jedinice lokalne samouprave.

radi o pomorskom dobru ako je kao kultura označena livada? Naravno, bilo je i sudova⁴⁶ koji su posumnjali da bi se radilo o nekretninama koje su pomorsko dobro i odbijali su provesti “pretvorbenu” uknjižbu. Nažalost, zakonodavac se tek 2006. godine domislio i uvrstio u Zakon o vlasništvu i drugim stvarnim pravima članak 390.a.⁴⁷

6. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Isključivo pravilo prilikom pretvorbe na općem - pomorskom dobru - trebalo je biti da se pravo upravljanja, korištenja i raspolaganja nekretninama koje su bile nesposobne biti predmetom stvarnih prava (javne ceste i pomorsko dobro) nije moglo pretvoriti u pravo vlasništva. Međutim, valja naglasiti da pravo upravljanja, korištenja i raspolaganja na nekretninama koje su opće dobro **prestaje** pretvorbom društvenog poduzeća kojemu su do tada pripadale, no ne prelaze u vlasništvo (imovinu) pravnog slijednika društvenog poduzeća, već takve nekretnine (p)ostaju opće dobro i kao takvo *res extra commercium*. Vidjeli smo i svjedoci smo da se u praksi tako nije postupalo.

U današnjem suvremenom svijetu sve su stvari, načelno, sposobne biti predmetom stvarnih prava, dok nisu sposobne biti predmetom stvarnih prava one kojima to priječi njihova pravna osobina ili su kao takve određene zakonom.

Opetovano potvrđujemo da se pretvorbom društvenih poduzeće pravo upravljanja, korištenja i raspolaganja nekretninama koje nisu sposobne biti predmetom stvarnih prava **nije** moglo pretvoriti u stvarna prava. Stoga su sve tako provedene pretvorbe i upisi u zemljišnu knjigu neistiniti i nezakoniti. To je potvrđeno odlukom suda u slučaju Brodogradilišta “Viktor Lenac” i njegove nezakonite privatizacije.

---

⁴⁶ Općinski sud u Supetru, rješenje Z-2328/03, potvrđeno odlukom Županijskog suda u Splitu, GŽ-1425/05, dostupno u: Nakić, Jakob, o.c., str. 185 do 187.

⁴⁷ Članak određuje:

“*Trgovačko društvo kao pravni slijednik društvenog poduzeća, po završenoj pretvorbi društvenoga vlasništva, vlasnik je nekretnina koje su na dan procjene vrijednosti temeljnog kapitala u postupku pretvorbe ili privatizacije bile:*

- *društveno vlasništvo s pravom upravljanja, korištenja i raspolaganja društvenog poduzeća i*

- *koje su mogle biti predmet stjecanja prava vlasništva i*

- *čija je vrijednost procijenjena u kapital društva i koje su po nadležnom tijelu iskazane u kapitalu društva.”*

Da je situacija u trenutku započinjanja pretvorbe bila složena te da nije adekvatno bila (raz)riješena u pozitivnom zakonodavstvu, dokazuje i sljedeći primjer. Stupanjem na snagu PZ/94 ostalo je neriješeno i pitanje stjecanje prava vlasništva na pomorskom dobru, a na temelju odredbe članka 35. stavka 2. ZPVDLP:⁴⁸

Krajnje je vrijeme da se ili novim zakonom o pomorskom dobru ili izmjenama i dopunama ZPDML-a i to pitanje konačno jednom zauvijek riješi.

Kad nezakonitost postane pravilo, treba se upitati zašto je tako. Odgovor na postavljeno pitanje ipak prelazi okvire ovoga rada, ali zasigurno zaslužuje znanstvenu obradu. Za sada ćemo samo reći da je značenje nečega (nezakonitog) lakše otkriti tako da ga promatramo sa suprotne strane. Dakle, zakon treba razmatrati s izvanzakonskog motrišta da bi se bolje shvatio način na koji funkcionira te učinke koje proizvodi.⁴⁹

---

⁴⁸ Taj je članak propisivao:

“Korisnik luke ima pravo prvokupnje objekta koji se nalazi na području luke koja mu je dana na korištenje.” Glede toga u teoriji je rečeno: *“Iz odredbe o pravu prvokupa proizlazi da su objekti unutar luke javnog prometa bili u pravnom prometu i mogli su se prodavati, a po analogiji se može zaključiti da je ista mogućnost postojala i za objekte u vanlučkom području, ali bez ograničenja prava prvokupa u korist nekog subjekta.”* Frković, Snježana, Prikaz otvorenih pitanja u odnosu na pomorsko dobro, u zborniku: Uloga i ovlasti Državnog pravobraniteljstva glede određenih nekretnina u vlasništvu Republike Hrvatske i općih dobara uz osvrt na neke obveznopravne odnose, Inženjerski biro, Zagreb, 2000., str. 8. Bolanča, Dragan, Pravni status morskih luka kao pomorskog dobra u Republici Hrvatskoj, Pravni fakultet Split, Split, 2003., str. 33. kaže: *“S jedne strane, ZPVDLP iz 1974. god. propisuje da je pravo korištenja pomorskog dobra neprenosivo i da su objekti dijelovi pomorskog dobra, a s druge strane dozvoljava pravo prvokupa i objekte na lučkom području proglašava osnovnim sredstvima poduzeća luka. Prvokup implicira da se sklapa ugovor o prodaji tj. da se radi o prijenosu stvarnog prava korištenja uz naknadu. Argumentum a contrario, ako je korisnik luke mogao kupiti objekt, vlasnik ili nositelj stvarnog prava korištenja mogao ga je prodati ne samo korisniku luke, nego i trećoj osobi (ako je korisnik luke prethodno odbio). To znači da je na pomorskom dobru na području luke bio dozvoljen specifičan pravni promet objektima u režimu društvenog vlasništva.”* Može se postaviti pitanje je li takvo vlasništvo prestalo (izvlašteno) stupanjem na snagu PZ/94. Previše otvorenih pitanja na pragu EU.

⁴⁹ “Da bismo otkrili što naše društvo podrazumijeva pod zdravim razumom, možda bismo trebali istražiti što se događa na području ludila. Isto tako, ono što podrazumijevamo pod zakonitošću, možda bismo mogli otkriti istražujući nezakonitost.” Dreyfus, L. Herbert - Rabinow, Paul - Foucault, Michel, *Beyond Structuralism and Hermeneutics*, Chicago, Harvester, University of Chicago, 1982., str. 211.

U cijelosti se možemo složiti sa stajalištem Dubravke Vukmanović⁵⁰ kada kaže:

“1. Zakon o pretvorbi društvenih poduzeća kao opći ‘pretvorbeni’ propis bio je (i ostao) u pogledu odredaba o društvenom kapitalu i imovini kao dijelu tog kapitala nedorečen i nejasan;

2. U trenutku započinjanja procesa pretvorbe i privatizacije bio je velik raskorak između normativnog uređenja pomorskog dobra i faktičnog stanja, te određenih stečenih prava (stvarne prirode) društvenih poduzeća na pomorskom dobru;

3. Zatečeno stanje pomorskog dobra zahtijevalo je posebne odredbe o načinu pretvorbe društvenih poduzeća koja su cijelu ili dio imovine imala na pomorskom dobru ili u samom Zakonu o pretvorbi ili u posebnom propisu;

4. Postupanje Fonda u pretvorbi društvenih poduzeća koja su cijelu ili dio imovine imala na pomorskom dobru nije imalo uporište ni u izričitoj odredbi Zakona o pretvorbi ni u odredbama posebnih zakona i izravna je posljedica nedostatka jasnih zakonskih odredaba o načinu pretvorbe takvih društvenih poduzeća;

5. Nezakoniti upisi prava vlasništva na pomorskom dobru društva nastalih pretvorbom rezultat su nejasnih i nepotpunih odredaba Zakona o pretvorbi ali i nesnalaženja sudova.”

I na kraju da zaključimo: u Republici Hrvatskoj ostati zakonit gotovo je podjednako teško kao i postati zakonit.

---

⁵⁰ Vukmanović, Dubravka, o.c., str. 125 i 126.

Summary

Vinko Hlača *

Jakob Nakić **

**PROTECTION OF MARITIME DEMESNE FROM UNLAWFUL
PRIVATISATION IN THE PROCESS OF TRANSITION**

Maritime demesne and privatisation in the territory of the Republic of Croatia, particularly of real estate as a public demesne (a maritime demesne and public roads) still require detailed analysis. From the very beginning of privatisation on the basis of the Act on the Transformation of Socially Owned Enterprises (Official Gazette NN 19/91, 83/92, 84/92, 94/93, 2/94, 9/95, 21/96, 118/99) maritime demesne was unlawfully transformed into an ownership right over real estate. Although many theoreticians and practitioners had previously pointed to the irregular and unlawful transformation of public demesne into an ownership right, the actors of transformation and privatisation in practice did not worry unduly about those warnings. In this paper, reference is made to all the relevant works dealing with this issue. In addition, the most recent case law is presented, with particular emphasis on the decision of the Commercial Court in Rijeka in relation to the illegal transformation of ownership of the "Viktor Lenac" shipyard.

The authors, like most Croatian theoreticians, hold that no substantive rights may be acquired over any maritime demesne. Special emphasis is put on the need for the systematic, fast and efficient annulment of unlawful registrations of ownership rights over maritime demesne.

Key words: maritime demesne, privatisation, transformation, public demesne, sea ports

---

* Vinko Hlača, Ph. D., Professor in retirement, Faculty of Law, University of Rijeka, Hahlić 6, Rijeka

** Jakob Nakić, LL. B., Deputy County Attorney in Rijeka, Trpimirova 2, Rijeka